

תולדות האדריכלות בארץ ישראל למן המאה ה-19 ועד ימינו
Architecture in Palestine Eretz Israel
From the 19th. century

מסטר ב' תשע"ג

יום א' שעות 14:00-16:00

2 ש"ס

שעור

שם המרצה: פרופסור אדריכל אמנון בר אור
טלפון: 03-5163082
שעות קבלה: ע"פ תאום מראש
דואר אלקטרוני: amnon@baror-arc.com

תאור הקורס:

תולדות האדריכלות בארץ ישראל החל ממחצית המאה ה-19 הן תולדות ההתיישבות וההתפתחות החברתית, תרבותית פוליטית, כלכלית וטכנולוגית של החברות השונות שהיו ורובן עדיין חיות במקום. הצורך להכיר את מהלך התפתחות האדריכלות החל משלהי התקופה העותומאנית מחייב הבנה תרבותית נרחבת אשר תבהיר את התהליכים השונים שחלו בארץ ישראל ממחצית המאה ה-19 עד ימינו ואשר ניתן להבחין בהשפעתם גם על האדריכלות בת זמננו. המתח שבין המזרח והמערב, בין המקומי למיובא, מבטא את התרבות הישראלית בהיבטיה הפיזיים הבנויים. לעיתים קרובות חיות שתי המגמות הללו יחד בתודעה אחת ואף באתר או מבנה אחד. הקורס יסקור באופן כרונולוגי את התכנון והבניה בארץ ישראל כביטוי למגמות אלו.

תאור הקורס באנגלית

The architecture of Palestine (Eretz-Israel) from the 19th century reflects a rich array of societies, cultures, styles, traditions and building technologies. The course discusses key issues of local architecture during the past two centuries in light of current cultural debates and political conflicts.

דרישות הקורס:

- נוכחות חובה – לא תתקיים בדיקת נוכחות.
- קריאה ביבליוגרפית.

מרכיבי הציון:

100% הצלחה בבחינה המסכמת.

בחינה:

- הבחינה תהיה מסוג רב- ברירה, אשר תבחן בעיקר את ההבנה של הנושאים הנלמדים בקורס.
- עמידה בבחינה מחייבת את קריאת הביבליוגרפיה ונוכחות בשיעורים.
- מבחן רב- ברירה (עם חומרי לימוד ועזר פתוחים. בזמן הבחינה לא יתאפשר שימוש במחשבים ניידים ו/או מכשירים אלקטרוניים אחרים).

נושאי הקורס ילמדו ב- 14 שיעורים:

- שיעור 1 - תפיסת המזרח בעיני העולם המערבי במאה ה-19.
- שיעור 2 – הבית הערבי בארץ ישראל במאה ה-19 ותחילת המאה ה-20. הבניה הכפרית והעירונית.
- שיעור 3 – המורשת המקומית הבנויה בארץ ישראל בהשפעת התרבות העותומאנית והתרבויות המערביות השונות.
- שיעור 4 – התיישבויות קולוניאליות בא"י במאה ה-19 והאדריכלות האופיינית להתיישבויות אלו.
- התיישבות האמריקאית ביפו, התיישבות הטמפלרים והגרמנים בערים ויסוד מושבות חקלאיות.
- שיעור 5 – גאולה - התיישבות יהודית חלוצית – אידיאולוגיה ומציאות.
- שיעור 6 – חיפוש זהות – השפעות בית הספר "בצלאל" ובניה עירונית מרובת סגנונות תחת שלטון המנדטורי הבריטי, בשנות העשרים של המאה ה-20.
- שיעור 7 – מודרניזם – מקורות השפעה שונים ויבואן לארץ ישראל.
- שיעור 8 – יצירת מודרניזם מקומי כחלק מהמאבק התרבותי/פוליטי בא"י עד קום המדינה (קיבוצים, בניה בערים היהודיות, הערביות והמעורבות).
- שיעור 9 – "נלבישך שלמת בטון ומלט" – הפרויקט הציוני. ערי הפיתוח, הבניה הציבורית, השיכון הציבורי, בשנות המדינה הראשונות.
- שיעור 10 – אדריכלות "באימפריה הציונית" בין 1968-1977 בניה בירושלים ובסביבתה, פרויקטי בנה ביתך.
- שיעור 11 – תמורות ושינויים בחברה הישראלית החל מסוף שנות ה-70 שיקום שכונות, השיכון הציבורי ופרויקטים שונים.
- שיעור 12 – בין אדריכלות גלובלית-תאגידית לבין השפעות פוסט-טראומאטיות.
- שיעור 13 – תל-אביב אתר מורשת עולמית – התחדשות עירונית שימור ופיתוח בתל-אביב.
- שיעור 14 – מבחר פרויקטים בני זמננו (הצגת פרויקט בשימור).

בהצלחה ובהנאה,

אדריכל אמנון בר אור

ביבליוגרפיה נבחרת
מבוא לתולדות האומנות והאדריכלות בא"י בעת החדשה
אדר' אמנון בר אור

1. צלמונה יגאל, מנור פרידמן תמר (אוצרים), "קדימה- המזרח באומנות ישראל", מוזיאון ישראל, ירושלים, 1998 (קטלוג 404). (חובת קריאה)
2. שור נתן, "ספר הנוסעים לארץ ישראל במאה ה- י"ט", ירושלים, 1988. (מומלץ).
3. פוקס רון, "הבית הערבי בארץ ישראל", קתדרה מס' 90, ירושלים, דצמבר, 1998. (חובת קריאה)
4. פוקס רון, "הבית הערבי בארץ ישראל", קתדרה מס' 90, ירושלים, דצמבר, 1998. (חובת קריאה)
5. בן ארצי יוסי, "מגרמניה לארץ הקודש", התיישבות הטמפלרים בארץ ישראל, יד בן צבי, ירושלים, 1996. (חובת קריאה)
6. שיק קונרד, "ירושלים לפני חמישים שנה", 1846-1896, אריאל, ירושלים, 1998. (חובה)
7. שיק קונרד, "למען ירושלים", אריאל, ירושלים, 1998. (חובה)
8. תומרקין יגאל, "בניין הארץ – מתוקפת התנ"ך ועד ימינו", האוניברסיטה המשודרת, משרד הביטחון – הוצאה לאור, תל-אביב 1988. (חובת קריאה)
9. אלחנני אבא, "הארכיטקטורה כאומנות וכמדע", האוניברסיטה המשודרת, משרד הביטחון, הוצאה לאור, תל אביב 1982 (חובת קריאה).
10. כרמיאל בתיה, מאיר-מריל עדינה, "אריחים מעטרים עיר, קרמיקה בצלאל בבתי תל אביב", 1923 – 1929, מוזיאון ארץ ישראל תל-אביב, 1996. (מומלץ)
11. לוי מיקאל (עורך), "אדריכלות מונומנטלית בירושלים", כרתא, מכון ירושלים לחקר ישראל, ירושלים, 1984. (מומלץ).
12. לוי מיכה, אבן זהר א., "הצמיחה וההתגבשות של תרבות עברית מקומית וילידית בארץ ישראל – 1886-1948", דיון, קתדרה מס' 16, ירושלים, 1980, עמ' 161-206. (מומלץ)
13. לוי מיכה, "האדריכלים שהביאו את הבאוהאוס לישראל", מתוך קו מס' 2, 1981, עמ' 65 – 79. (חובה)
14. לוי מיכה, "מהצריף לפנטהאוז", אדריכלות ישראלית כראי התקופה, מתוך אדריכלות ישראלית מס' 5, 1989, עמ' 94. (מומלץ)

15. לויין מיכה, "ריכרד קאופמן – חלוץ תכנון ערים וכפרים בארץ ישראל", קו (1980) עמ' 47 – 57. (חובה)
16. שחורי אילן, זיידמן יעל, "אבנך ונבנית, סיפור הבניה של תל-אביב, לזכרם של הבונים", תשנ"א 1991. (מומלץ)
17. מרוז ת', "בצלאל של שץ – חזון שאבד", "הארץ", 19/9/75. (מומלץ).
18. סמוק מצגר ניצה, "בתים מן החול", אדריכלות הסגנון הבינלאומי 1931-1948, משרד הביטחון, הוצאה לאור, תל-אביב, 1994. (מומלץ).
19. צלמונה י., "בצלאל, יצירת סגנון לאומי", ציור ופיסול, 17 (1978), עמ' 31-33. (מומלץ)
20. צבי אפרת, "הפרוייקט הישראלי בנייה ואדריכלות 1948-1973, כרך 1 + 2, מוזיאון תל-אביב לאמנות. (חובת קריאה)
21. שמואל מסטצ'קין, "לבנות ולהבנות בה" אדריכלות הקיבוץ בישראל, עורכים: מוקי צור ויובל דניאלי, הוצאת הקיבוץ המאוחד. (חובת קריאה)
22. ריצ'רד אינגרסול, "מוניו גיטאי-וינרוב: ארכיטקט באוהאוס בארץ-ישראל", שם מקורי: Munio Gitai Weinraub: Bauhaus Architect in Eretz-Israel, תרגום מאנגלית: דפנה רז (חובת קריאה)
23. אריה שרון, "Kibbutz+Bauhaus" – (אנגלית) – הוצאת מסדה. (מומלץ).
24. ברכה חיוטין, מיכאל חיוטין, "אדריכלות החברה האוטופית", הוצאת מאגנס 2010. (מומלץ).
25. אלמוג, עוז, פרידה משרוליק - שינוי ערכים באליטה הישראלית, אוניברסיטת חיפה/כנרת, זמורה ביתן, דביר, 2004. (מומלץ)
26. קון, מיכאל, "סגנון ישראלי באדריכלות?", "מבנים" 45, 1986, עמ' 58 (מומלץ)
27. קרויאנקר, דוד, ירושלים - מבט ארכיטקטוני, כתר הוצאה לאור, 1996 (מומלץ)
28. Frederick A. Lazin, **Politics and Policy Implementation**, SUNY Press, 1994 (מומלץ)
29. Efraim Ben-Zadok (editor), **Local Communities and the Israeli Polity**, SUNY Press, 1993 (מומלץ)
30. מרום, נתי, עיר עם קונספציה, הוצאת בבל ומשכל, 2009, ת"א (מומלץ).